

Kristen Michal
Eesti Vabariigi peaminister
Riigikantselei
Rahukohtu 3
15161 Tallinn

Meie: *kuupäev digiallkirjas nr 1-3/7*

Kristina Kallas
Erakonna Eesti 200 juht

Lauri Läänemets
Sotsiaaldemokraatliku Erakonna juht

Riigirahanduse olukorrast 2025

Austatud peaminister

Eesti ettevõtjad ning suurimad tööandjad on tõsiselt mures riigi rahanduse olukorra pärast. Kuigi olete lubanud, et Teie juhitud valitsus rohkem uusi makse ei kehtesta, ei tundu maksukoormuse senisele tasemel püsima jäämine, valitsussektori kulude kasvu ja poliitiliste otsuste valguses, piisavalt veenev ega kindlust sisendav. Majanduskasvuks on vaja investeerimiskindlust, kuid kasvav maksukoormus seda ei paku. Selleks, et nii Teie juhitud kui ka järgmistel valitsustel oleks võimalik maksukoormust säilitada või vähendada, tuleb avalikke kulutusi otsustavalt piirata.

Seetõttu soovime riigi rahanduse korrastamiseks astuda tulevaste eelarvete koostamisel järgmised sammud ning pidada kinni järgmistest põhimõtetest.

Kulud saavad jätkusuutlikult tõusta üksnes siis, kui majandus kasvab

Valitsussektori eelarve kulud on viimase kuue aastaga ehk kriiside eelse tasemega võrreldes kasvanud ca 70%, samas kui majanduskasv sel perioodil Eesti Panga prognoosi kohaselt selle aasta lõpu seisuga on nominaalselt vaid 45%. Reaalhindades pole majandus kasvanud kolm aastat, mistõttu kasvavad valitsussektori kulud oluliselt kiiremini kui majandus võimaldab (vt kulude kasv lisas toodud joonisel 1). Selline katteta kulutamine on tõstnud riigi võlakoormuse 9%-lt 24%-ni SKPst ja Eesti maksumaksja tasub tänava riigivõla intressideks ca 300 miljonit eurot. See raha tuleb võtta muude ühiskonnale vajalike kulude arvelt.

Maksukoormus kerkib tänava kriisieelselt 2019. aasta 33,1%-lt 35,8%-ni SKP-st. Kuigi see on veidi madalam Euroopa Liidu keskmisest, on see siiski tõenäoliselt Ida-Euroopa riikide kõrgeim maksukoormus ja märkimisväärselt kõrgem OECD keskmisest (2023 - 33,9%). Maksukoormuse kasv kahjustab Eesti majanduse konkurentsivõimet ja suurendab nii ettevõtjate, investorite kui tarbijate ebakindlust.

Kulude kasvu ei ole vedanud kaitsekulutused

Sageli maksukoormuse tõusu õigustuseks toodud riigikaitsekulud moodustavad kulude kasvust 12% ja kogu riigieelarvest ca 8%.

Kõige rohkem on kriisieelse ajaga kasvanud sotsiaalkulud (31%) ja tervishoid (17%) (vt lisatud tabel 1). Sotsiaalkulusid on eelkõige kasvatanud indekseerimise tulemusel toimunud pensionide kasv, mille jätkusuutmatust süvendavad erakorralised pensionitõusud.

Oleme stagflatsioonis - majandus langeb kolmandat aastat, kuid hinnad jätkavad kasvu – ja sellistes tingimustes ei ole valitsuse kulutuste sidumine palga- või hinnakasvuga jätkusuutlik. Eesti jaoks on see uus olukord ja sellega hakkama saamiseks tuleb senine poliitika üle vaadata. Majandusanalüütikute hinnangul ei pruugi stagflatsioon kiiresti mööduda.

Kulude indekseerimist tuleb muuta

Fiskaalpoliitika lähiaja peamine eesmärk peaks olema riigieelarve tasakaalu viimine, mis eeldab aga kulude indekseerimise muutmist. See on vajalik, et tasakaalustada erakorraliste poliitikamuudatuste mõju, mis on viinud riigieelarve või sotsiaalkindlustusfondide eelarved tasakaalust välja. Näiteks pensionide erakorralised tõusud, tervishoiutöötajate palgalepped, töötutoetuse rahastuse tõstmine töötuskindlustuse fondi, kiirabi jm varem riigieelarvest rahastatud kulude tõstmine ravikindlustuse fondi jne.

Riigieelarve tasakaalustamiseks tuleb luua riigieelarves paindlikkus, et edasised erakorralised kulukasvud oleks võimalik katta teisi kulusid kärpides. Samuti tuleb juba täna leida kärpekohad, mis kataksid ligilähedaseltki riigieelarve defitsiidi – sel aastal 1,4 miljardit eurot.

Täna vähendab paindlikkust kõige rohkem mõnede valitsussektori kulude indekseerimine. Defitsiidis eelarve ja maksutõusud tõstavad lisaks ka inflatsiooni. Eesti Panga hinnangul moodustab maksutõusude mõju aastatel 2025-2027 oodatavast inflatsioonist ca kolmandiku. Inflatsioon jällegi omakorda suurendab läbi indeksite ja palgaootuste kasvu riigi kulusid.

Defitsiidis eelarve võib olla põhjendatud kriisiolukorras majanduse stimuleerimiseks läbi investeringute, kuid viimastel aastatel toimunud valitsuskulutuste ja maksukoormuse suurendamine on tagant kütnud niigi kiiret palga- ja hinnatõusu ning kasvatanud läbi indekseeritud kulude, mille aluseks on enamasti palgatõus või THI, valitsussektori kulusid hüppeliselt. 2025. aastal ulatub indekseerimise mõju ka ilma kaitsekuludeta ca 500 miljoni euroni (vt lisatud tabel 2).

Eesti Tööandjate Keskliit teeb ettepaneku indekseerimise mõju vähendamiseks vastavad kulud majanduskasvu taastumiseni külmutada või jäädavalt ümber kujundada selliselt, et kulu kasv on indekseeritud kas THI või mõne muu indeksi ja nominaalse majanduskasvu vastu ning rakendub neist madalaim. Stagflatsiooni ajal ei tohi kulud kasvada majandusest kiiremini.

Soovitame need muudatused võtta eesmärgiks juba järgmise, 2026-2029 riigieelarve strateegia koostamisel. Vastasel juhul oleme esseeisval sügisel ning ka järgmistel aastatel probleemi ees, et puuduvad vahendid leidmaks kasvanud kuludele katteallikaid. Kui majandus ei kasva, siis ei piisa ka maksutõusudest veelgi kiiremini kasvavate valitsussektori kulude katteks.

Lugupidamisega,

Digitaalselt allkirjastatud

Kai Realo

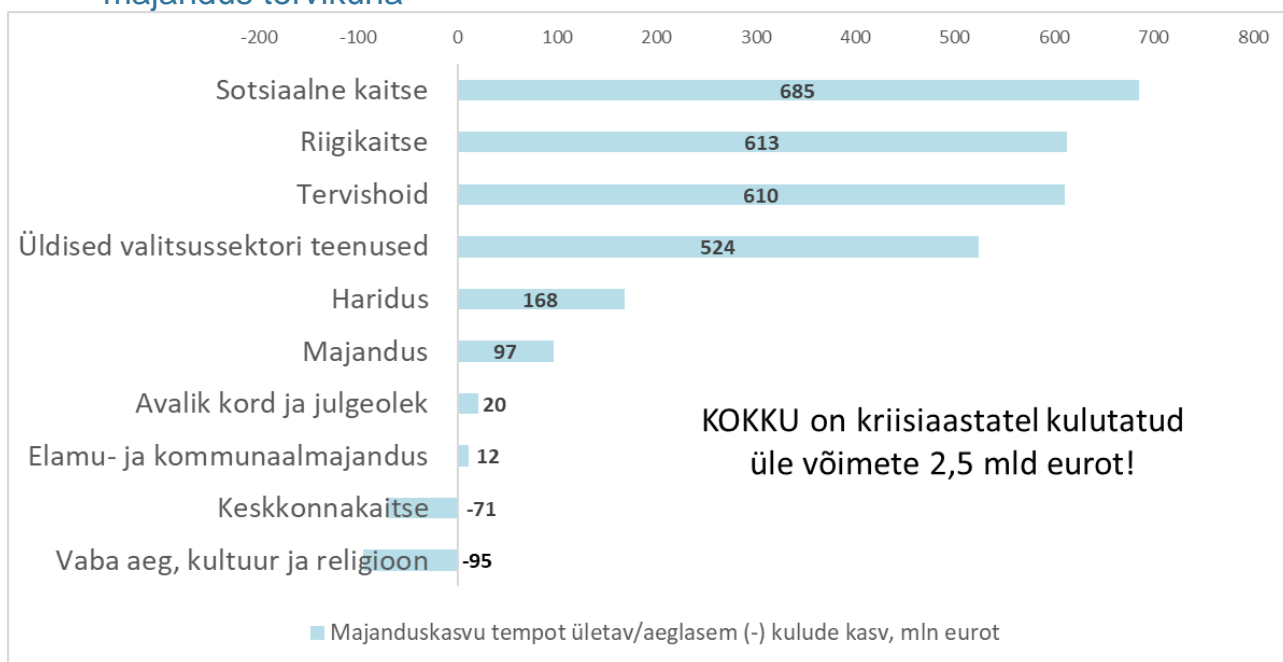
Eesti Tööandjate Keskliidu volikogu esimees

Hando Sutter

Eesti Tööandjate Keskliidu tegevjuht

Lisa. Andmed riigirahanduse olukorrast 2025

1. Kuue aastaga on valitsussektori kulutused kasvanud oluliselt kiiremini kui majandus tervikuna

Joonis 1. Valitsussektori kulude kasv 2019-2025 võrreldes majanduskasvu tempoga valitsemisfunktsioonide lõikes, mln eurodes (allikas: Rahandusministeerium, ETKL arvutused)

2. Kriisieelse ajaga võrreldes on kulude kasvu vedanud sotsiaalkulud ja tervishoid, mitte riigikaitse

Tabel 1. Valitsussektori kulude kasv 2019-2025 valitsemisfunktsiooniti (allikas: Rahandusministeerium, ETKL arvutused)

Valitsemisfunktsioon	Kasv 2019-2025, mln eur	Osakaal kogukasvust, %
Sotsiaalne kaitse	2 303	31%
Tervishoid	1 315	17%
Haridus	926	12%
Majandus	676	9%
Üldised valitsussektori teenused	966	13%
Riigikaitse	875	12%
Avalik kord ja julgeolek	243	3%
Vaba aeg, kultuur ja religioon	157	2%
Keskkonnakaitse	13	0%
Elamu- ja kommunaalmajandus	62	1%
Kokku	7 536	100%

3. Üksnes indekseerimine kasvatas 2025. aasta eelarvekulusid 500 mln euro võrra

Tabel 2. 2025 riigieelarve kulud ja teadaolevate indekseeritud kulude maht valitsemisfunktsioonide lõikes (allikas: Rahandusministeerium, ETKL arvutused)

Valitsemisfunktsioon	Kulu, mln eur	Indekseeritud kulud, mln eur	Indekseeritud kulude osakaal, %	Indekseeritud kulu kasv 2025.a võrreldes 2024.a-ga, mln eur
Sotsiaalne kaitse	5 926	4 400	74%	311
Tervishoid	2 893	2 350	81%	154
Haridus	2 625			
Majandus	1 972			
Üldised valitsussektori teenused	1 956			
Riigikaitse	1 463	1 360	93%	-79
Avalik kord ja julgeolek	743			
Vaba aeg, kultuur ja religioon	721	47	7%	2
Keskkonnakaitse	200			
Elamu- ja kommunaalmajandus	175			
Kokku	18 675	8 157	44%	386
Kokku kaitsekuludeta ja lisades teadus-arendustegevusele kuuluva 1% SKP-st	17 212	7 207	42%	485